

PETŐFI-MUZEUM.

VI. ÉVFOLYAM. 5. SZÁM.

1893. SZEPTEMBER.

Vahot irodalmi levelei Tompához.

Vahot Imrén meglehetősen beteljesedett Petőfi s az egykorúak jóslata, t. i. hogy írói lassanként odahagyják. A 40-es évek majdnem minden jelesebb ifjú írója lapjában kezdte pályafutását, tudjuk, hogy Jókai is. Neki az volt a fogása, hogy dícséreteivel kezdetben magához vonzotta őket, utóbb, midőn azt hitte, hogy ellehet nélkülök is, kicsinyes okokból s pedig főleg azért, mert fizetni nem szeretett, összeveszett velök. Így hagyta oda Petőfi is. Habár ő maga megvallotta, hogy lapja népszerűségét főleg Petőfi verseinek köszönhette, úgy, hogy előfizetői száma 1845-ben harmadfélezerre ment: mégis, midőn 1846-ban azt gondolhatta, hogy már nincs oly nagy szüksége reá, csak minden második számban adott tőle költeményt s bár egy versért valamivel többet, egészben mégis kevesebbet fizetett, mint azelőtt; pedig 1845 elején mindent elkövetett, hogy a költeményekre nézve kizárólagos munkatársául nyerve meg, a mit utóbb a költőnek ugyancsak volt oka megbánnia. Vahotnak ez az eljárása volt oka, hogy Petőfi 1846 jun. végével örökre megvált tőle, és midőn Arany 1847-ben a viszonyokat nem tudva, a népies dolgokra nézve kizárólagos munkatársául szegődött, Vahot jellemző eljárását megírta figyelmeztetésül neki is.¹ Mikor aztán a X-ekkel szemben már más alkalommal bőven kifejtett eljárásával mindnyájokat megsértette, nagy részben ezek is odahagyták, s főleg 1847 második felétől fogva, midőn Jókai átvette az *Életképeket*, köréje csoportosultak.² Ekkor történt, hogy Vahot munkatársáiban megszorulván, nem magát okolta, hanem az írókat vádolta hálátlansággal.

Így írta czikkeit „*Irodalmi levelek Tompa Mihályhoz*“ cz. alatt a *Pesti Divatlapban*,³ melyekben az irodalom rejtettebb viszonyait

¹ L. Arany: Hátrah. ir. és lev. III. 64. l. Petőfi levelét 1847 márcz. 31-dikéről.

² A X-ek társulatáról l. *Ferenczi*: Petőfi törekv. egy irod. társaság alakítására. Erdélyi muz.-egyl. böles. szakoszt. kiadv. V. k.

³ Megjelentek: 1847. I. 24. sz. jun. 13. 741. lap. II. 25. sz. jun. 20. 773. lap. III. 805. I. 26. sz. jun. 27.

akarja leleplezni. Függetlenségének és szókimondó természetének tulajdonítja, hogy »íróink közt több nyílt és titkos ellene van, mint valódi jó barátja«. Nem tudja, hogy ki hibája; de ha az általa kiadott magyar írók arcképeinek hosszú során végig néz, nem egyet lel köztök olyat, kikkel utóbb harcban állt. »Pedig milly szépen mosolyogtak ezek, midőn megkérte őket, hogy engednék Barabás művészi rajzónja által dicsőíttetni képeiket, s ha egyébkor nem is, ekkor tudja, hogy ők is becsülték őt — legalább annyira, a mennyit arcképeikért fizetett.« Ámde, teszi hozzá nem nagy logicával, az ily változást a journalistika természete hozza magával s tudja, hogy e leveleivel sem fog barátokat szerezni. De csak most látja, hogy folyton magáról beszélt. »Hja, már ezt így szoktuk *mi nagy férfiak*, kik góliathi nagyságunk miatt magunkon kívül minden egyebet ökörszemnyi kicsinynek látunk.«⁴

Felemlíti aztán a régi, Kazinczy idejebeli írók közti egyetértést és barátságot, Kölcsey és Berzsenyi vitáját, amannak kibékítő beszédét s hozzáteszi: »Ez volt a régibb magyar írók közti szép egyetértés hattudala.«

»Legujabb időkben úgy irodalmunk, mint íróink társaséletének iránya, jelleme egészen megváltozott.« A barátságot, egyszerűséget önosság, közöny, pártédek és pártviszály váltotta fel; nincs köztök összetartás, közszellem, bizalom, jó indulat, méltányosság és kölcsönös becsülés. Emellett sokan csak addig barátai az embernek, míg erszényét nyitva tartja; némelyik szemben hű barát, hát megett ellenség; kivált a journalistikai téren alig tudni, hogy ki barát s ki áruló. »Itt hátára ne igen számolj, kivel legtöbb jót tettél, legtöbb rosszal fog fizetni, mert itt legfőbb szerepet játszik az önérdek, hiuság; igénytelen s haszonvágý nélküli egyszerűséget nagyon kevését lelkesít.« Sőt az írók kis számán az erkölcsi romlottság legaljasabb jelei is tapasztalhatók, kik nyakig úsznak a bűn és jellemtelenség sárfertőjében, holott irataikban az erényt árúlják etc., s a mi több, némelyek a hazafiasságot is pénzszerezésre használják s haszonért készek bármely pillanatban idegenekké lenni, bárha, s ez a vigasztaló, többen vannak olyak, kiknek hazafiassága, jellemtisztasága nem kétségbevonható.

Mindennek oka, teszi hozzá újból engesztelő logikátlansággal, a kor, haza és irodalom megváltozott körülményei, íróink élete s egyéb viszonyai. Csak kár, hogy a változás a rosszabbik oldalra történt. Régibb íróink vidéken éltek, szíves barátság kapcsai közt, az újabbak a főváros rontó levegőjében, nagy concurrentiában. Amazok bár el voltak szórva, mégis közelebb álltak egymáshoz s gyámolították egymást. Most erről szó sincs. »Fővárosunkban a fiatal, kezdő író állása szellemi tekintetben igazán nyomoruságos. Beszéljünk bármit, legönállásúbb, legtehetségesebb kezdőnek is jól esik, és jót tesz az, ha vannak körülte jártasabb, tapasztaltabb pályatársak, kik meleg részvétellel ébresztgetik szellemi munkásságát, kik jó indulattal méltányolják érdemeit, bizalmasan figyelmeztetik hibáira a nélkül, hogy mindjárt piaczi lármát

⁴ Talán leplezett czélzás Petőfi *Adatok a kritika titkaihoz* cz. egykori czikkére vagy akaratlan reminiscencia?

ütnének minden legkisebb botlása fölött. Jól tudod barátom, gyakran menyhire elkéséríté Petőfit, a minden felől reá rohant méltatlan kritika, — s azt is tudod, milly megnyugtató s felvidítő hatással volt reá az öreg Szemere Pálnak biztató baráti szózata. — Igen, de kevés Szemere Pál van ám a magyar írók hosszú sorában. « Érintkezés az írók közt kevés van; az öregebbek elzárkóznak; az ifjabbak gyakran elbizottak. » — Vannak kik elbizottságukban Aesop békájaként úgy felpuffaszkodnak, hogy gyalog beszélni sem lehet velök, kik azt hiszik, miként öregebb íróink már csak olyan lehullandó elért gyümölcsökként lebegnek az irodalom kertének ismeretfáján, és hogy csak ők — a genialitás Vezuvjából óriási lávaként kitört nemes ifjuság — teszik az irodalom dicstemplomának véd- és támaszlopaít. «

Az abnormis állapotot növeli az is, hogy nincs vezérkedő író, mint volt Kazinczy Gábor 1845-ben. Mindennek főoka a politica és journalistica. » Politica lett jelszava s éltető levegője még irodalmunknak is, elannyira, hogy most már a pelyhes állu költőnczök és irkászok is csak úgy döngetik az ország sorsát, mintha nemzeti létünk nagy intézője egyenesen rájuk bizta volna a honreformálás nehéz munkáját, s mihelyt egynémelly szilaj csikó főleg valamelyik politikai lap uszályvivőjévé graduáltatott, úgy megrugdalozik, mintha már ő is — Buczefallus volna. — « A lapok írói-pártokat teremtenek, melyek ádáz dühvel esnek egymásnak; ennek pénzvágy a forrása és sokan pénzért nézeteikkel ellenkező lapokba is írnak. Ezen kívül a kocsmai pártoskodás vezeti őket. E kettő az irodalom főbaja s boldog az ezektől távol élő Tompa, melyek ellen ő orvosszert ajánlani nem tud, csak a megváltoztató időt. Tudja, hogy kik e rajz által találva érzik magokat, fel fognak szólalni; a többi hallgatni fog; de ő célját érte, ha csak egy-kettő is elpirúlt szavai igazságán és találó jellemzésén.

Igy ír első levelében Vahot. Második és harmadik levelében először általános észrevételeket tesz a kritikáról, azután nekimegy Erdélyi Jánosnak és a *Szépirod. Szemlének*, mely, mint „*Irodalmi irányok és harczok 1847-ben*“⁶ cz. cikkünkben láttuk, nagy szigorral ítélte Vahot divatlapjáról és egyéniségéről egyaránt. E levelekből tehát majdnem semmi sem tartozván reánk, nem foglalkozunk velök, csupán egyetlen mondasát idézzük, midőn kora igazságtalan és pártérdektől vezérelt kritikáiról így szól:

» — Vörösmartyt a pártérdek áldozatává esett Csató a Parnaszról kapálni utasítá; és Petőfinek hány bíráló veté már azt szemére, hogy igen trivialis s muzsája mindig alant repkedő egyformaságban sinylik, pedig ha valakiről, róla lehet igazán elmondani azt, miként költészete épen olyan mint Nero császár volt, ki történetírók szerint egy ruhát sem öltött magára kétszer. «

E két utóbbi levél őt Erdélyivel keveré polémiába. Legyen ez is csak röviden érintve. Vahot levelei általában is némi figyelmet keltek akkor a napi irodalomban, már csak írójuk szerkesztői állásánál fogva is. Ez a figyelem főleg az első levélnek szólt, mint általánosabb

⁶ Pet.-muz. II. 205. 257. 321. 1.

keretűnek, mely taláalomra hadonázott jobbra-balra s a heves kifakadásokat megannyi meghunyászkodással vagy mentegetődző olcsó sopánkodással kísérte és enyhítette. Azonban jöllehet neveket nem említett, Petőfi és Jókai joggal érezhették magokat bántva miatta. Szó nélkül tehát nem lehetett hagyni. Petőfi nyíltan nem írt rá semmit; csak Aranyhoz írt levelében szól róla. »Felelt-e már Tompa Mihály bátyám ő kegyelme, és mit felelt? — kérdi Petőfi Aranytól. 1847. jun. 18-dikán kelt levelében, czélozva arra, hogy Arany levélben kereste föl Tompa Mihályt, midőn ő jun. 1—10-dike közt Szalontán volt s hihetőleg ez a levélírás épen az ő rábeszélésére történt, össze akarván hozni a szeretett két férfit — most írok neki is a jövő évi *Életképek* ügyében. Hát arra a levélre mit mondasz, a mit Vahot Imre írt hozzá? ez koronája az ostobaságnak atque pimaszságnak. Ha egy szót sem írt volna többet, ebből ki lehetne ismerni veséjéig és májáig.«⁶

Jókai az *Életképek*ben válaszolt rá, (1847. I. 831. l. jun. 23.) egy kiváló sikerű humoros cikkben commentálgatván Vahot szavait azon *önzésnélküli tiszta ügysszeretet* idejéről, midőn az írók még ingyen dolgoztak, mit ma már tenni többé nem akarnak s így tovább. Tulajdonképen szószerint kellene idézni az egészet, csak úgy volna valóban élvezetes. De hát nem ez volt az okunk, hogy bárminő kellemetességek miatt is, Vahot leveleivel, vagyis első levelével foglalkozunk; hanem mert ez adalékul szolgál ahhoz a viszonyhoz, melyben Vahot az írókkal s köztök Petőfivel is állt. Bizonyítja továbbá azt a barátságot, mely közte és Tompa közt ebben az időben élt. És ehhez csatoljunk csupán egy pár megjegyzést.

Mikor Vahot e levele megjelent (jun. 13.), majdnem ugyanakkor (jun. 18.) írt Jókai Tompának és Aranynak a triumviratus ügyében, t. i. hogy hárman Petőfivel, mint a népies elv hívei, egyesüljenek 1848 elejétől fogva az *Életképek* mellett. Tudta-e ezt Vahot s irodalmi leveleivel előre le akarván Tompát kötelezni, szándékosan igyekezett-e a triumviratus terve ellen működni: adatok híjában még nem tudjuk meghatározni, de annyiban nem valószínű, mert Petőfi jun. 13-dikán ért vissza Pestre s tudtunk szerint csak ezután adta elé tervét Jókainak a triumviratusról, már pedig Vahot első levele már e napon meg volt jelenve. Ellene szól ennek az is, hogy Tompa az 1847. ápr. és május havának egy részét Pesten töltötte, honnan máj. 12-dikén ment haza,⁷ s e hetek alatt nagy barátkozásban élvén Vahottal, nagyon sokat voltak együtt, esténként együtt mulattak és Vahot már ekkor megígérte, hogy nyílt irodalmi leveleket fog írni hozzá az irodalmi rejtettebb viszonyokról. Ekkor pedig a triumviratus tervéről csakugyan nem volt még szó. De ebből világos az is, hogy e levelek s általában Vahot tüntető ragaszkodása Tompához, kiemelése és előtérben tartása, nagyon megnehezítette Tompa helyzetét és feleletét Jókai levelére, ki íme, most pár nappal utóbb egy elv nevében *kizárólagos* munkatársúl szólítja fel az *Életképek* mellé 1848 első napjától kezdve. Csakugyan nem is válaszolt neki határozottan, holmi kitérő feleletet adott; ez

⁶ Arany: Hátrah. ir. és lev. III. 77. l. ⁷ Pet.-muz. V. 22. l.

tűnik ki Jókai július 6-diki leveléből Petőfihez. A Tompa válaszát nem ismerjük; de hihetőleg azt írta ebben is, mint Aranyhoz aguszt. 1-én írt levelében.⁸

Már most az is világos, hogy Tompa Jókainak jun. 18-diki levelére e választ még *azelőtt* küldte el, hogy Petőfi jul. 2—7-dikéig nála, Bején időzött. Ekkor Petőfi újból ösztönözte Tompát élőlőszóval is a kizárólagos csatlakozásra, míg végül oly választ nyert, melyben megnyugodott; de a melyet aligha félre nem értett. Petőfi ugyanis úgy értelmezte, hogy Tompa ígérete *kizárólagos* csatlakozásra vonatkozott; Tompa pedig utóbb mindig azt állította, hogy csak fél-énjét ígérte az *Életképeknek*, tehát *nem kizárólagosságra* adta szavát és nem mondta, hogy Vahotnak írni egyáltalán nem fog.

Ez utóbbi valószínű is. Tompa kellemetlen alternatíva előtt állván, bizonyos rezervával tehetett ígéretet Petőfinek, ki bizonyára a rábeszélés több eszközét is felhasználta. De a mint ag. 1-sején írta nagyon óvatosan Arany: »Petőfi felkért az *Életképekhez* jövőre, nem is vonakodtam; annyi okvetetlen igaz, hogy Jókainak is dolgozni fogok. De hogy Imrének is nem küldök-e azért hébe-hóba egy-két verset, még bizonyosan nem tudom« etc.; ezekből mégis az világlik ki, hogy ígérete olyformájú volt, melyből Petőfi a fél-énnél többet magyarázhatott ki kedvencz eszméje javára. Ezt valóban tette is. Míddn. aztán Jókai levelét jul. 6-án vette s majdnem ugyanazt olvasta Arany ag. 5-diki leveléből, melyből egyszersmind azt magyarázhatta ki, hogy Tompa főkép jövedelmi okokból nem akar csatlakozni kizárólag hozzájuk: annyira megharagudt, hogy szakított Tompával, s ez utóbb végleges haraggá változott.

Azonban tekintve a Vahot és az *Életképek* közti élessé vált viszonyt, Arany is a mindkettőbe való dolgozást »kétkulacsozás«-nak vélte tarthatni, legalább önmagára alkalmazva. Épen ezekből ítélhető meg a helyzet és érthető meg Petőfi buzgolkodása és haragja; mert nemcsak ő maga vált meg Vahottól, hanem egyszersmind legtehetségesebb barátait is el akarta vonni tőle s hogy ez egy elv és nem személy érdekében történt, nem változtat az eredményen. Tárgyi okokból ennyire az összeveszést mindenestre kevésbé indokoltnak kell ma már tartanunk, ~~annál~~ is inkább, mert a maga szempontjából mindakettőnek igaza volt s a félreértés Petőfi részéről eléggé megállapítható; mert a saját szavait Tompának joga volt értelmezni s még ha utóbb talán vissza is vont belőlök valamit: érte elítélni nem lehet, és kivált nekünk, kik a személyi indokoktól, a kor rokon- és ellenszenveitől távol állunk, nem is szabad. Sőt Arany higadtabb s a személyi viszonyoktól távol álló felfogása már akkor sem talált ilyen élethalál kérdést azon idők kedvencz ideáján, a kizárólagosságon s ilyenmő csatlakozását az *Életképekhez* inkább baráti, mint elvi kérdésnek tartotta. Vahot e nyílt levelei nem voltak tehát befolyás nélkül a Tompa és Petőfi viszonyára s ez a magyarázata, hogy bővebben foglalkoztunk velők.

Ferenzi Zoltán.

⁸ A Petőfitől tervezett írói szövetkezet 1847-ben. Pet.-muz. III. 121. l.

Petőfi és az 50-es évek költői.

IV.

Előbb már láttuk, hogy Lisznyainak a leghívebb fegyvertársa és az általa képviselt irány esztétikusa *Szelestey* László volt. Esztétikai nézetei azonban nem mindig olyanok valának, mint a minőkkel az új költői irány mellett lándzsát tör. A 40-es években például alig vehető észre költeményein a népiesség iránt valami hajlam; sőt eszményi tárgyú, túlságosan csiszolt és erőtelen nyelven megírt ekkori dalai sokkal inkább Hiadorra, a Honderü Petőfivel szemben protegált »magyar Byron«-jára emlékeztetnek. De a szabadságharcz után bekövetkezett nagy politikai rázkodás s a társadalmi viszonyoknak részben a 48-iki demokratikus törvények szellemében való átalakulása az ő irányát is gyökeresen megváltoztatták. Kétségtelen, hogy az átváltozáshoz a Petőfi ragyogó sikerei is nagyban hozzájárultak; jóllehet *Szelestey* — a főnnebb már kifejtett okokból — erről nem nyilatkozik. Tény azonban, hogy ez az irányváltoztatás minden mesterkedés és erőszakolás daczára sem talál egyéniségéhez. Egészen más Lisznyai a maga veleszületett szilajságával és juratusi hetykeségével! Neki jól állanak a nagy mondások, hejje-hujják és a palóczos beszéd, mert az az excentrikus modor, a melylyel költeményeiben találkozunk — habár költői szempontból meg nem engedhető túlzások származnak is belőle — természetében rejlett és egyéniségéhez tartozott.

Szelestey ellenben alapjában véve túlérzékeny kedélylyel és cél-talan ábrándozásra hajló természettel bír, a ki kényesen válogat a szavakban és lágyan zengő, virágos nyelven szeret írni eszményi dolgokról. Egy-egy csillagó kép, színes kifejezés vagy zengzetes szó kedvéért készséggel föláldozza, ha kell, az értelmet is. A nyelv zenéje olykor valóságos démoni erővel uralkodik rajta és belebájolja a logikailag legképtelenebb mondásokba is. Különösen a *Tündérvilág* című költeményfüzet¹ gazdag az ilyenekben, a hol a többek közt ilyeneket olvashatunk:

Sugáros szellő, szép emlékezet!

Meghalt szívó könnye rózsáig felelt... (*Tündérvilág*. 2. 1.)

Az én gondolatom délibábos róma

Végigragyogja az emlékezet napja,

Virágok nyílnak benne messzi-távol.

Csillagok esnek rá az éj homályából.

Szárnyra kelt tenger, mely gyöngyeit hullatja...

(U. o. Az én gondolatom.)

És.. oh szerelem! te ifjuságom lenge

Álmainak piros rózsán kelt gyöngye!

Mit szóljak rólad? fájó meleg sugár,

Szívem levegője... légy majd sírom felett

Kis éneklő madár...

(U. o. Bár örömimhez cz. köft.)

¹ *Tündérvilág*. Irta *Szelestey* László. Pest. 1856. Müller Gyula.

Képzeljünk el most egy ily keresetten finom stílistát, a ki egyszerre csak szakít az eszményi rajongással és megfordítván a pennát, egész élvezettel szövi versbe a vaskosabbnál-vaskosabb tájszavakat és népies kifejezéseket. Ez az állapot nem lehet természetes és bizonyára nem is az. Szelestey a Falu pacsirtája és Kemenesi czimbalom című versfűzeteivel erőszakot tett saját egyéniségén, hogy elméletekben kifejtett nézeteit gyakorlatilag is dokumentálja; e dalok közt azonban csak elvétve akad egy-kettő, a mely valóban egyéniségéből forrt volna ki. Az *ő komolyan* írt versei a már említett Tündérvilágban és a Pásztorórák című gyűjteményben² vannak, az előbbieknél ugyan jóval később kiadva; de részben már előbb, vagy a népiesekkel egyidejűleg megírva.

Ime tehát a Szelestey példája a legjobb bizonyíték azon óriási hatás mellett, melylyel Petőfi költészetének iránya a közszellemet befolyásolta. Mintha csak Orpheus kelt volna új életre benne; a ki egyszer hallotta énekét, megbűvöltetett általa és nem tudott szabadulni varázsa alól. Hogy kísérthette volna meg ezt Szelestey teljesen ellenkező alaptermészete daczára is, mikor az egyes szebb költemények hatásának annyira nem képes ellentállani, hogy például a Pásztorórák Ilda című költeményében Hugó V. Guitareja, a Kedves gyermekben a híres Heten vagyunk — s az Éji harcban Tompa egyik népregéje vannak már nem is utánozva, hanem valósággal plágizálva? És csakugyan, eredetiség dolgában költőnk nagyon eltörpül Lisznyai mellett, a ki minden tévedései ellenére is mindig megőrzi individualitását, míg Szelestey, a magyar költészet újjáteremtési elméletének büszke mestere, valóban száanalomra indítja az embert azon kínos vergődésével, a melylyel eredetiséget szenved és mégis egyik-másik nagyobb költő befolyása alá kerül. E küzdelemben ő lesz a vesztes és bukását még csak rokonszenvünkkel sem kísérhetjük, mert lehetetlenné teszük azon fennhangzó szavak, a melyekkel esztétikai elméletében a »természetiesség alapján« tovább fejlődő és tökéletesbülő költészetiünkről beszél; hozzátéve, hogy a Falu pacsirtája című fűzetét »ismét ily elvek nyomán« írta. Lássunk hát egy példát ezen »leginkább a népköltészet alapján« fejlődött »tisztán eredeti nemzeti költészet« termékeiből, a mely »bírván a magyar gondolkozásmód, jellem, szokások és nyelv eredeti kellékeivel — menten minden idegen zománczoktól, a magyar élet hű kisugárzása és tükröje leend.« Újból leírtam e szavakat a Falu pacsirtája előszavából, mert Apolló hívei között egyhamar nehezen lehet találni Szelesteynél önérzetesebben vizet prédikáló és annál leplezetlenebbül bort ivó papot. A benyomások iránt ugyanis nagyon fogékony Szelestey, a mint már előbb volt szó róla, gyöngébb perceiben nem igen olvashatott egy-egy szebb költeményt az annyiszor hangoztatott »eredeti«-ség rovására eső komolyabb következmények nélkül. Dicséretére legyen mondva, Petőfivel szemben is volt egy párszor ilyen gyöngesége és így nem lehet csodálni, ha épen a Falu végén kurta köcsma című gyönyörű költemény keltett viszhangot

² Pásztorórák. Írta Szelestey László. Pest. Emich Gusztáv. 1850.

lelkében és támadt új életre a Falu pacsirtája Kurta kocsmán . . .
és Félig meddig cz. darabjaiban. Ime az egyik vers:

Kurta kocsmán vidám ének:
Mulatoznak a legények —
Sarkantyuján Nyalka Feri
A nótát utánok veri.

Nyalka Feri hires gyerek
Ismeri őt erdő, berek:
Sötét csillag a vadenban
Ragyog; de csak alattomban.

„Bort ide a ki lelke van,
Csak azért is legyünk vígan:
A bubánat tövises ág,
Magam vagyok rajt a virág.

Hej kocsmáros öreg após,
Ne csudáld, hogy borod kapós!
Ma haragomban mulatok:
Hijában csak sok a mi sok!

Reggel óta lesem várom
Gyöngyből fakadt virágszálom
S virágszálom a kis leány
Más ölébe került talán . . .“

„Feri öcsém — szólt az öreg —
Rosz hirt mondok igen neked:
Sárga csikód elszabadult
Most is szalad, úgy megvadult.“

„Vigye ördög, tartsa pokol
Majd megtalálom valahol:
Hadd szaladjon, semmi gondom, —
Bort ide, ha egyszer mondom!“

S a kocsmáros bort hoz hamar,
Künn zúg, üvölt a zivatar,
Zúg Feri baloldala is,
„Hej, ha az a kis lány hamis.“

És újra szól a kocsmáros:
„Ki is tekinthetnél már most,
A tornácban Bařna Peti
Galambodat ölelgeti.“

S a vad gyerek talpon terem,
Harag villámlik a szemem —
Haragja nagy, haragja mély!
De nem tör ki, de nem beszél.

Leteszi poharát legott
És kitarja az ablakot,
Egyet füttyent, s néz tétova,
S visszafordul *Betyár* lova.

Egy ugrással rajta terem
„Örök átok rád szerelem!“
Elrohan az éjszakába — —
S csendesség lesz a kocsmába . . .

Kiírtam az egészet, hogy a maga teljességében az olvasó előtt álljon költőnk szegénysége az invenczióban; szolgáltsága az utánzásban s tehetetlensége azon nagy célokkal szemben, a melyeket zászlójára tűzött. Az utánzás legközönségesebb, hogy ne mondjam: legalacsonyabb módja az ilyen, midőn az író versalakot, kompozicziót, mesét — sőt egyes kifejezéseket is elsajátít; a nélkül azonban, hogy az eredeti szépségéből bár egy vonás is megmaradna. Mintha csak valami kezdő muzsikusként kínozná Bethoven valamelyik hatalmas alkotását. És mégis Szelestey talán ezzel a módszerrel is többre megy vala, mintha erején fölül mervo, a költészet újjáalakításán fáradozik. Legalább nyomon követve Petőfi szebb költeményeit, akarva-nem akarva belemélyedt volna azok szépségeibe és az alkotás titkaiból is föltárult volna előtte egy-egy. Az idézett példák azonban ebben a zsánerben magokra állanak és Szelestey, midőn a gyengeség erőt vett rajta —

a mint láttuk — nem marad hű Petőfihez, hanem más költőket is mímel. Ismétlem azonban, hogy ez csak egyes gyöngé pillanatokban történik és akkor is önkénytelenül, mert Szelestey úgy a Falu pacsirtájában, mint a Kemenesi czimbalomban, tervszerűen és öntudatosan igyekszik már ösmert elméletét megvalósítani.

Mondjunk hát búcsút az idegen benyomások iránt fogékony lágy-szavú költőnek s lássuk Szelesteyt, a reformert.

Mindenekelőtt azonban nézzünk egy kissé körül és tájékozuk magunkat. A színhely: Kemenesalja; legtöbbször a kemenesalji kocsmák. Személyek: a költő, mint szalonbetyár; különféle átváltozásokban. A cél, a melyre törekszik, ösmerjük. De a míg Liszniai tágabb körben működik ennek megvalósításán, költőnket kizárólag csak a Kemenesalja érdekli. A közös elméletből is a »jól gondolt tájszavak« és »jellemző kifejezések« általánosításán kívül, főként azon jelenetek »hű és népszerű leírása«-t tűzte ki céljául, a melyekben az érintett szavak »vagy a táj szokásaival kapcsolatban levő jellemző kifejezések« leginkább használatni szoktak.

Ezek szerint hamar tisztába jöhetünk, hogy Szelestey két okból írta e verseket; t. i. nyelvészeti és ethnográfiai okokból, a melyek mindenike tudvalevőleg nagy szerepet játszik elméletében. A tájszavak és jellemző kifejezések szerepeltetése azért szükséges, hogy a Petőfi-alkotta nyelvnél gazdagabbá tegyék költői nyelvünket; az ethnográfia-nak pedig mélyebben és jellemzőbben kell föltüntetnie a nép szokásait és házi életét annál, mint a hogy ez a leíró költeményekben Petőfinak sikerült. Ebből önként következik ugyan, hogy a kinek a meglévő szókincs nem elég: annak több gondolattal is kell rendelkeznie; — s hogy a ki valamely nép ethnográfiájával akarja gazdagítani a költészetet, az nem szorítkozhatik egy pár falucska szokásaira; — de hát ez véletlenül kimaradt az elméletből és mi se bolygassuk. A földolog meglapúlni csendesesen, mint »a parti levél« és odafigyelni »a néptenger hullámzatára«, a mely, ha dalokban nyilvánul, rendszerint valami természeti képből indul ki, mint Petőfinél is, ilyenformán: Hull a levél a virágról, Elvállok én a babámtól: vagy: Száll a felhő magasan, magasan. Az én rózsám messze van, messze van stb. Természetes, hogy egy ily feltűnő sajátosság, minden más céltól eltökélve is, nem kerülheti el költőnk figyelmét és e hangulatcsináló kezdő sorokból egy egész csokorral szolgál az utókor számára. Ime egy néhány:

Szegezés bánt: fáj a keresztesöntöm —
Menykő egy szer vagy te kis rubintom.

Levél színyes faluderek!
Ej beh hamar rád ismerék.

Ez az utoza síkra fagyott...
A galambom beh oshagott!

Csak egy az én sürgye szárom...
Van szeretóm kettő-három.

Karó mellett hajt a tőke:
Ide veled, te kis szóke.

Kenyerelemek a karéját metszem...
Ennek a kis barna lánynak tetszem!

Persze az eddig annyira szűk fogalomkörön okvetlenül tágitnia

kellett és innen van, hogy költészetünkben eddig nem szerepelt képek és megfigyelések is fordulnak elő köztök. Lehet, hogy talán nem szépek, — hát a »nyersebb eredeti kitételek« iránt kímélettel kell lennünk — s mert Petőfi is kiszalasztá egyszer a száján, hogy »tán-czolok mint veszett fene«: miért ne írhatná Szelestey is ezt a kis verset:

Szép a torony, ha fényes
Ez a kis lány békényes!
Ötelem
Tüzelem:
Verje meg a szerelem.

Hajj! idébb, ha lehet:
Hadd nézzem a szemedet!
Heje hó!
Hadaró!
Megesz babám a bagó!

Ne félj rózsám ne ne ne:
Nem vagyok én a fene!
Hippi-happ!
Be jó nap:
Részeg vagyok, mint a csap!

Schol azonban nem kínálkozik oly kedvező alkalom a költői nyelv gazdagítására, mint a népies fölkiáltásoknál, vagy kurjantásoknál. Petőfi ugyan egyetlen egyszer föl mer kiáltani, hogy: Kocsmárosné eb az ingét! — de hát mekkora szegénysége ez a költői nyelvnek!

Szelestey rögtön segít is rajta s Lakodalom lesz cz. költeményében, e fölfedezetlen kincsek egész gármadáját önti előnkbe ilyenformán: Gyuha, gyuha, gyuharum! Hej, sáláj-sáláj-dum! Hej, sánáj, sánáj, sánáj, czinczom-czinege! Dim-dom, de-ne-de!.. Hej rintom, kanyarintom! Haj regürejtem!

Vannak költeményei az ethnográfikus fajtából, a melyek részben csak azért irattak, hogy a »táj szokásaival kapcsolatban levő szavak« is szerepeltetve legyenek. Ilyen a többek közt a Családképek című a Falu pacsirtájában. Ez úgy kezdődik, hogy szerzőnk beszél a szomszédasszonyhoz és megkérdi, hogy mit *motoráz* és merre *tollászkodik* az az *inczempincz* kis-lánya, a ki *kátyonfüttyöt* hányt a legénynek? Vajon e *füttyfüttyös* hamis oldalborda, a ki a szöszt csak *czuczor-kászni* vitte a fonóba, kapna-e most a legényen, ha hazavinnék ő *mobiliának*? Mert hát bizony olyan *hányibáji* s a bokáin nagy *telenkes* bocskor csoszog és kilencz batkát sem ér a *genyegünyája* stb.

De elég a tréfából. Próbáljunk ebben a kemenesi poézisben valami komolyat is fölfedezni. Mikor a 80-as évek elején az ú. n. rajzok korát éltük, egy jó ösmerősöm egész elmélettel vigasztalta meg azokat, a kik elbeszélő irodalmunkat a tulságos elaprózástól feltették. Szerinte irodalmunknak e rajzokra feltétlenül szüksége volt, mert eddigi regényíróink csak nagy vonásokban dolgoztak s az apró, de annyi jellemzőbb megfigyelésekre nem igen jutott idejük. A rajzírók majd az ilyenekre is ráterelik a figyelmet s akkor a mi regényíróink is oly részletesen s annyi gondnal fogják kidolgozni a staffage-t is, mint a hogy Dickens, vagy az oroszok teszik. Hátha a kemenesi-, hegyháti-, palócz- és cserháti daloknak is meg van ez az értékök a költészet

egyetemére nézve?... Ne ámítsuk magunkat! Ez a kemenesi 'czimbalom bizony épp oly joggal lenne nevezhető Nyikóparti dudának is, mert egy bokor nyakafacsart tájszón kívül, mint a milyenek a *kákonpillés* ruha, *ekozemoncza* (podgyász), *säg* (süveg), *fakókerék* (holygótűz), *zolás* (pityókös) stb. semmi sincs jellegzetes bennök a Kemenes-aljára nézve. Szelestey is jól érzi ezt és a hol csak lehet, mindig beleiszövi a versbe Kemenes nevét, hogy lelkesüljenek rajta az odaváló jó czimborák. És ezeknek, a milyen romlatlan szívök volt, eszökbe se is jutott, hogy *Kemenesi*-fűzes berek helyett belényesit is mondhatnának s a vers azért egy cseppel se lenne jobb avagy rosszabb.

Ime, ilyenén zsugorodik a gyakorlatban az a sok szép ábránd és büszke szó a költészet újjáalakításáról. Ezekben a sivár, egyszínű versekben még csak hangulat sincs, a mely az embert egy-egy pillanatra elringatná. Fővel vannak csinálva minden ízlés nélkül s az ember, mikor a fűzet végére ér, valósággal megutálja azt a duhajkodó kemenesi szalon-parasztot, a ki aztán drága napját lopva, hol a kocsmában veri a mellét, hol a mezőn ólálkodik, hol meg a szomszédasszony konyhájá körül lebzsel és mindig dicsekedve, folyton magáról beszélve: szavaiban és tetteiben egyaránt izetlenkedik és okvetetlenkedik. Lisznyai-ban legalább van kedély és egyémség, a mely még túlzásaiban is le tudja bilincselni érdeklődésünket. Szelestey a Kemenesi dalokban a saját agyrémszülte magyar parasztjának az álarozát veszi magára és az alól beszél, úgy; hogy egy természetes hangját, egy őszinte sóhaját vagy egy szívből jött kacaját se halljuk. Büszke elméletét, a melyhez a Gyulaiék és Erdélyiek komoly és kiméletlen kritikája után is görcsösen ragaszkodott; saját praksziséval döntötte meg. Később ő maga is szakít ez iránynyal, a melynek egy néhány Spetykó Gáspár-féle kísérlettel végleg magva szakad, s lemondván a költészet terén való vezérkedés ábrándjairól, ismét elfoglalja helyét a Császár Ferencz meg a Hiador iskolájában. Petőfit megpróbálta ugyan egyszer utánozni, mint a hogy Viktor Hugót, Wordsworthot és Tompát is, de láttuk, hogy szerencsétlenül. A többiekkel rögtön föl is hagyott, azonban Petőfi a Kemenesi czimbalom és a Falu pacsírtája mondva csinált dalai mögött is látatlanul mindig ott lebeg. De igazi hatása ép annyival volt kevesebb Szelesteyre, mint Lisznyaira, mint a mennyivel kisebb tehetségű költő volt Szelestey Lisznyainál.

És most, miután esztétikailag pálczát törtünk a Szelestey-féle elmélet és gyakorlat fölött: álljunk meg egy perczre és kiindulásunkhoz híven mérlegeljük egy kissé a dolgot az akkori idők szerint társadalmi szempontból is. E tájköltők és a Petőfi irányának túlzásaiban nyilvánuló Lisznyai-Szelestey-féle elmélet hatása és jelentősége így fogva föl, sokkal nagyobb lesz. A vidéki dalidók könnyen lelkesülő naiv közönsége ugyanis, valamint a kemenesalji, palócz, vagy cserhádi jó czimborák e szomorú időkben nem sokat mérlegeltek az esztétikai becsét annak, a mit hallottak; hanem lelkesültek a Lisznyai leplezetlenül őszinte mondásain, krónikás stylusban írt hazafias költeményein, a melyeknek egyes részletei a prózával határosak ugyan, de tartal-

muknál és könnyen érthetőségöknél fogva a szerző előadásában gyújtó hatással voltak a közönségre. A kemenési vagy a palócz dalokban is lényegnek vették azt, a mi tulajdonképpen külsőség ép úgy, mint mikor érzelmeik mellett a magyar ruha divatba hozásával demonstráltak. Bármily keveset érjenek is hát e versek a kritikus előtt: a nagy közönségnél meg volt az a hatásuk, hogy akkor, midőn nemzeti létünk koczán állott, ráirányították a közfigyelmet a népre; fölkellették az érdeklődést szokásai, viselete, nyelve, szólásformái természete, különösségei iránt s ez által folyton ébrentartották — sőt élesztették a nemzetben a csüggedés miatt már-már kiveszni kezdő öntudatot. És ennyiben tartozunk elösmerni szükségességüket és jogosultságokat.

Csernátóni Gyula.

Jókai Mór és Pap Endre levelei Petőfihez.¹

I.

Nyedámon 1847 Aug. 18. reggel.

Hát! egyen meg, a mi még meg nem evett, mit szídid te az én apám teremtését? he? Azt még csak elsziveltem! hogy Júlia miatt összeattáztál, arra rászolgáltam, de azért ne bizza el magát kigyelmed, mert noha most messze van innen, de majd helyébe megyek én kendnek September hetedikén, s vőlegény ide vőlegény oda, felszentelem kendnek a szűz hátát. — Majd adok én neked káromkodni.

Aztán nem igaz a: hogy én Egressynek nem küldöm a lapot: hogy a haragos menköbe ne küldeném! De azt csak nem várod tán, hogy magam ki is hordjam? (kedvem volna olyan orthographiával írni ezt a szép levelet a számodra hogy tótágast állj tőle) aztán ha a kihordóval baja van, akkor is nekem kellene szólania, nem egy harmadik akasztani valónak.

Tonele műutazásra ment Idkával,² már egy hónap óta odacsavargog, különben ez ideig ő is keményen fente a fogát a szathmári útra. Mihelyt haza jön iratok vele valami okosat a fejednek, mert az hozám nem illik, hogy én irjak neked okos dolgokat. Még ennyire nem vetemültem el. Én mindenestre ballagok Sept. zán.

Itt van Frankenburg és tisztel (ha kedve tartja) az a nyomorék naplója a Pákh gyerek egy betűt sem irt ez ideig senki fiának. Tompa Miska is irt valami, de már nem tudom mit, úgy tartom hogy káromkodott valamiért, de e tekintetben meg kell vallanom minden irigységem mellett is, hogy messze áll a hátad mögött. Kerényi küldött verseket, egye meg, fordítások. Pálffy szerelmes. Lauka októberben esküszik. Degre kószál. Imre vigan van, félányi publicuma van

¹ A Nemz. Muz. Petőfi-szekrényében levő eredetiekből.

² Várady Antal és neje Ruffy Ida.

mint nekünk. Kemény küld neked valamit majd általam. P. H. L. úr³ német szabadalomért folyamodott, kapott — kukhert. Hire van: hogy mit eddig ő felsége sem mert elkövetni: István herczeg Metternichet maga elé hivatta s tudtára adá hogy ezt és ezt követeli tőle. Elvégre a bérkocsisok gorombák.

Júliádat szivemből idvezlem, a te kedvedért hiszem hogy nekem is megbocsátand, s ha nem teszi, egyedül te léssz az oka. Én titkodat úgy elhallgattam, mint saját magad. Egyébiránt a miért legjobban resteled talán a dolgot, arra ne legyen neked gondod, ha akadna olyan semmirekellő gyöngédtelen ficzko, ki nődet akármi néven nevezendő kiméletlenséggel merné illetni vagy csak ráczélozni is a legtávolabbról, az bánná meg csak híresen: hogy nem a jövő században született ez árnyékvilágra. A ficzkok addig is úgy félnék a tiz körmőmtől, mint a choleratól s patrouille nélkül nem járnak az utcán. Tisztelem pediglen Papp Endrét és Riskót. Én pedig maradok te neked tisztelt öcséd, mindjárt a reverenda jut eszembe: ha barátról van szó,

J. Mór.

Czím: Tekintetes Nemes, nemzetes és Vitézlő *Petőfi Sándor* úrnak, több tekintetes nemes, nemzetes és vitézlő vármegyék érdemes Táblabírójának. etc. etc. megkülönböztetett tisztelettel. *Szatmár-németiben.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II.

Pest 1847 Jul. 6.

Kedves Sándorom. Itt küldöm Arany levelét, ő a mienk, írt Tompa is, de szörnyü lutránosul, nem beszél magyarul, hanem phrasisokat mond. Tudja tatár, vagy tőlem tart, vagy Imrétől. Nem szeretem, ha a kitől egyenes bizalmat várok, úgy beszél: hogy ibis, redibis etc. Azt beszéli, hogy tudni fogja kötelességét, ezt Imrének is így írhatta volna. Egyébiránt ne szólj neki. Pack is derék gyerek, elutazott, a nélkül, hogy a novellája végit ideadta volna. Ma meg a Httartó tanácstól írnak rám: hogy tudja tatár mit húzzak vissza, a mi az Életképek mult félévi folyamában az aradi adminisztratőrrel írva volt, képzelheted, hogy mennyire húzom vissza! Egyébiránt vagyunk teljes reménységben, a közönség dicsér, a collegák gyaláznak, a mi együtt jár s jobb mintha megfordítva volna.

Csókollak, üdvözlöm Júliádat s maradok szerető öcséd
Jókay Mór.

Czím: *Petőfi Sándornak, Szatmár Németiben.* Tks. Papp Endre ur lakán.

Papp Endre levele.

Szatmár, november 23. 1847.

Kedves barátom, leveledet, s a pénzt benne, vettem. Ennyit megnyugtatósodra.

³ Petrichevich Horváth Lázár.

Koltóra, míg ott voltál, minden igyekezetem mellett is el nem juthattam. Hanem azt hiszem, hogy a napokban, mellyeket Te Koltón élteél, felesleges is volt minden emberi lény, azon Egyen kívül, kit istencid neked adtak.

Órúfók boldogságon. Legyen az háborítatlan idődnek végéig! De azoknak, kik nem tudják, mit cselekesznek, meg kell bocsátani.

A mint itt hagytaál, azonkép élek én házi nyugalomban. Kis fiam járnai kezd már, s ezen kis lényvel házam egészen tele van.

Aldás reád!

Pap Endre.

Közi: Ferenczi Z.

Petőfi fordításai.

V.

Claudiusról.

Claudiusról (Mathias Claudius, szül. 1745 aug. 15., meghalt 1815 jan. 21.) egyetlen költeményt fordított Petőfi, az alább közlendőt, melyet 1842 febr. 27-dikén olvasott fel a Matthisson *Elegiájával* együtt a pápai képzőtársaság ülésén, s érdemkönyvre méltónak ítélte, ennek 159. lapjára beírta saját kezével. Először megjelent a *Tavasz* (1845) zsebkönyvben (21. l.) A. B. jegy alatt, némiékből változtatott szöveggel.¹ Mi az eredeti kézirat szerint közöljük s e szerint ez a szöveg hiteles, nem az *Összes költeményeké* (III. k. 496. l.), mely önkényesen sem az eredeti kézirat, sem a *Tavasz* szövegét nem követte, hanem, úgy látszik, hogy a régebb kiadások szövegét adta javítva, mert a *Tavasz* szerint a jegyzetekben egy igazítást közöl. Az eltéréseket megjelöljük.

Abendlied eines Bauersmanns.

Das schöne, grosse Taggestirne
Vollendet seinen Lauf;
Komm, wisch den Schweiss mir von der
Stirne,
Lieb Weib, und denn tisch auf!

Kannst hier nur auf der Erde decken,
Hier unterm Apfelbaum;
Da pflegt es abends gut zu schmecken
Und ist am besten Raum.

Und rufe flugs die kleinen Gäste,
Denn hör, mich hungert's sehr;
Bring auch den kleinsten aus dem Neste,
Wenn er nicht schläft, mit her.

Pórnak esti dala.

(Németből Claudius után.)²

Az ékes nappali csillagzat
Pályáját végeze,³
Jer, és töröld le izzadásom,⁴
S teríts fel, drága nő.⁵

Csak itt a földön is teríthetsz,⁶
Gyümölcsfánkhoz közel;⁷
Itt jó ízű az étel este,⁸
S legtágasabb a hely.

Aprócska vendéginket is hídd,
Mert úgy kiéhezém;
A legkisebb is hagyja fészket,
Ha álom nincs sznűm.

¹ Bővebben I. Pet.-Muz. IV. 5. és 11. l. — *Variae lectiones*: Összes Költemények: (Claudius után németből.) Tavasz: semmi. ² Ö. K. (.) helyett (.) ³ T. Jer és töröld... ⁴ T. S teríts fel drága nő. ⁵ T. teríthetsz. ⁶ Ö. K. (:) ⁷ Ö. K. jóízű. T. jó ízű.

Dem König bringt man viel zu Tische;
Er, wie die Rede geht,
Hat alle Tage Fleisch und Fische
Und Panzen und Pastet;

Und ist ein eigner Mann erlesen,
Von andrer Arbeit frei,
Der ordert ihm sein Tafelwesen
Und präsiert dabei.

Gott lass ihm alles wohl gedeihen!
Er hat auch viel zu thun
Und muss sich Tag und Nacht kasteien,
Dass wir in Frieden ruhn.

Und haben wir nicht Herrenfutter,
So haben wir doch Brot
Und schöne frische, reine Butter
Und Milch, was denn für Noth?

Das ist genug für Bauersleute,
Wir danken Gott dafür
Und halten offne Tafel heute
Vor allen Sternen hier.

Es präsiert bei unserm Mahle
Der Mond, so silberrein!
Und guckt von oben in die Schale
Und thut den Segen h'nein.

Nun, Kinder, esset, esset mit Freuden,
Und Gott geseg' es euch!
Sieh, Mond! ich bin wohl zu beneiden,
Bin glücklich und bin reich!

Sokat találnak a királynak,
Ő, a mint hírelük,⁹
Mindennap süttet, meg lepényt, meg¹⁰
Pástétomot eszik.

S egy ember van mellé rendelve,
Más dolga nincs neki,
Asztalneműjét rendezi csak,
S szolgálatát teszi.

Adj' isten ő egészségére!
Mert mennyi dolga van;¹¹
Hogy minket békében tarthasson,
Éj s nappal nyugtalan.¹²

Ha úri mód nem élhetünk is,
Van még is kenyérünk,¹³
Van tiszta, szép és friss tej és vaj;¹⁴
S hát kell e több nekünk?¹⁵

Elég ez úntig póri népek;¹⁶
Vedd hálánk érte, ég!
S ma estelink szabadban tartjuk,
Hol annyi csillag ég.

A hold ezüstlő sugarakkal¹⁷
Leszen velünk jelen,
És áldást hintve talainkba
Fog tündökölni fen.¹⁸

Nos, gyermekeim, együnk vidáman,¹⁹
S a mennyek áldjanak!
Oh én irigylendő, szegény és
Még is gazdag vagyok!²⁰

21

Petrovics Sándor.²²

Ebből lesz kedv.

A fordítás az eredeti mérték (4¹/₂ és 3-as jambus) megtartása mellett, keresztrímek helyett félrímű, különben a költő szokása szerint hű az eredetihez; de a kevésbé sikerültek közé tartozik. A kifejezések kevésbé egyszerűek, pl. *lieb Weib* = *drága nő*, *wir danken Gott dafür* = *vedd hálánk érte* *ég* etc., s az egészen az akkori műköltészet modora ömlik el.

⁹ T. hírelük. ¹⁰ Ő. K. és T. süttet. ¹¹ Ő. K. (:). ¹² Ő. K. Éj. ¹³ Ő. K. és T. mégis. ¹⁴ Ő. K. szép. ¹⁵ Ő. K. és T. kell-e. ¹⁶ Ő. K. és T. untig póri népek. ¹⁷ Ő. K. sugarakkal. T. sugárokkal. ¹⁸ T. fenn. ¹⁹ Ő. K. gyermekeim. T. gyermekim. ²⁰ Ő. K. és T. mégis. T. vagyok. ²¹ T. *Claudius után*. ²² Név kihúzva idegen kéztől s melléje írva A. B.

Azt, hogy egy ily kevésbé jeles művet fordított le, ő, kit fordításaiban is egyéni hangulata vezetett, megmagyarázza a költemény tartalma, mely a népről szól, egy népi jelenetet kíván rajzolni, bárha nem mesterkedés nélkül.

VI.

Matthiassontól.

Matthiassontól (Fridrich von, született 1761. jan. 23., meghalt 1832. márczius 12.) szintén csak az alább közlendő költeményt fordította le a várromok iránti előszeretetéből. Orlay előadásából ismeretes, hogy ez időtájban egy csomó magyar várrom nevét és rövid történetét írta össze egy kis füzetben, melyet először Halasi tett közzé a Petőfi-reliquiákban s általában a várromok iránti szeretetének több adata maradt ránk. A költemény először szintén a *Tavasszban* jelent meg (126. l.) s eredeti kéziratban megmaradt a pápai képzőtársaság *Érdemkönyve* 162. lapján, hová maga a költő írta be.²³ A *Tavassz* közlése némi javításokon ment át, más szöveget közöl az *Összes költemények* (III. k. 497. l.) legújabb (1892.) kiadása is, utólag a jegyzetekben igazítgatva a szöveget a későn megtekintett *Tavassz* alapján. Mi az eredeti kézirat alapján adjuk, megjelölve az eltéréseket.

Elegie.

In den Ruinen eines alten Bergschlosses
geschrieben.

Schweigend in der Abenddämmerung
Schleier,
Ruht die Flur, das Lied der Haine stirbt!
Nur dass hier, im alternden Gemäuer,
Melancholisch noch ein Heimchen zirpt;
Stille sinkt aus unbewölkten Lüften,
Langsam ziehn die Herden von den Triften,
Und der müde Landmann eilt der Ruh'
Seiner väterlichen Hütte zu.

Hier auf diesen waldumkränzten Höhen,
Unter Trümmern und Vergangenheit,
Wo der Vorwelt Schauer mich umwehen,
Sei dies Lied, o Wehmuth, dir geweiht!
Trauernd denk' ich, was vor grauen Jahren
Diese morschen Ueberreste waren:
Ein bethürmtes Schloss voll Majestät,
Auf des Berges Felsenstirn erhöht!

Elegia egy várrom fölött.

(Németből Matthiasson után.)²⁴

Nyugszik esti szürkület fátyolában²⁵

A halk táj, s a berki dal kivesz,
Még csak itt, az agg falak körében
Egy tücsök borongva zengedez.²⁶
Csend lebeg le fellegetlen égről,
Lassan mén a csorda mezejéről,
És a fáradt földmives halad²⁷
Megnyugodni ösfedél alatt.²⁸

Itt az erdőkoszorús tetőkön,
Az enyészet töredékiben,
Hol réám a múltból borzalom száll,²⁹
Bánat! e dalt néked szentelem.³⁰
Búval gondolom, hogy mik valának
Hajdanán e porló maradványok!³¹
E tornyos vár állt felségesen³².
A hegyeknek szirttetőiben.

²³ V. ö. Pet.-Muz. IV. 5. és 11. l. — *Variae lectiones*. ²⁴ Ö. K. (Matthiasson után németből.) T. semmi. ²⁵ T. fátyolában. ²⁶ Ö. K. busongva zengedez; T. zengedez, ²⁷ T. földmives. ²⁸ Ö. K. ös fedél. ²⁹ Ö. K. és T. múltból. ³⁰ T. neked. ³¹ Ö. K. maradványok; T. maradványok, ³² Ö. K. és T. felségesen.

Dort, wo um des Pfeilers dunkle Trümmer
Traurig flüsternd sich der Epheu schlingt
Und der Abendröthe trüber Schimmer
Durch den öden Raum der Fenster blinkt,
Segneten vielleicht des Vaters Thränen
Einst den edelsten von Deutschlands Söhnen,
Dessen Herz der Ehrbegierde voll,
Heiss dem nahen Kampf entgegen schwoll.

Zeuch in Frieden, sprach der greise Krieger,
Ihn umgürtend mit dem Heldenschwert;
Kehre nimmer, oder keh' als Sieger!
Sei des Namens deiner Väter werth!
Und des edlen Jünglings Auge sprühte
Todesflammen; seine Wange glühte
Gleich dem aufgeblüthen Rosenhain
In der Morgenröthe Purpurschein.

Eine Donnerwolke, flog der Ritter
Dann wie Richard Löwenherz zur Schlacht,
Gleich dem Tannenwald im Ungewitter
Beigte sich vor ihm des Feindes Macht!
Mild, die Bäche die durch Blumen wallen,
Kehrt er zu des Felsenschlosses Hallen,
Zu des Vaters Freudenthränenblick,
In des keuschen Mädchens Arm zurück.

Ach! mit banger Sehnsucht blickt die Holde
Oft vom Söller nach des Thales Pfad;
Schild' und Panzer glühn im Abendgolde,
Rosse fliegen, der Geliebte Naht!
Ihm die treue Rechte sprachlos reichend
Steht sie da, erröthend und erbleichend;
Aber was ihr sanftes Auge spricht,
Sängen selbst Petrarch und Sappho nicht!

Fröhlich halfte der Pokale Läuten,
Dort wo wild verschlungene Ranken sich
Ueber Uunester schwarz verbreiten,
Bis der Sterne Silberglanz erblich:

Ott, hol oszlopok setét kövére³³
Bút susogva hajlik a repkény,
És a puszta ablak üvegén át
Csillog szomorún az esti fény,³⁴
Az atyának ott talán könyűje
Áldva perge bátor gyermekére,
Mellynek hírsóvárgó kebele³⁵
Vágyva néze harcnak ellene.³⁶

Béke véled! szólt az őszült bajnok,³⁷
Átövezve hősi karddal őt,
Soha többé, vagy térj győzve vissza,³⁸
Érdemeld meg őseid nevét!
És a nemes ifjunak szemébe
Rémitő láng szálla; arca ége³⁹
Rózsáknak virító kerteként,⁴⁰
Mellyre bibor hajnal hinte fényt.⁴¹

És arszlánszívű Richardként harcba⁴²
Akkoron röpült a dalja,⁴³
S mint erdőnek a viharban kellett⁴⁴
Ellenének meghajolnia!⁴⁵
S mint virágos partu ér szelíden⁴⁶
Szállt meg sziklavára teremében,
Az örömkönyút siró atyát⁴⁷
És öelve szép menyasszonyát.

Ah gyakorta a szorongó kedves⁴⁸
Erkelyéről néz a völgy felé,⁴⁹
Vért, pajzs csillog estnek aranyában,
A paripa nyalgal, hive jó.⁵⁰
Hallgatólaj jobbját néki nyújtja,
S áll majd halványan, majd elpirulva;⁵¹
De mi szende szemeből szól,
Olyat Petrarc' s Sappho sem dalol.⁵²

Hol bagolyfészkek fölött terülnek⁵³
Durván összebonyolult füvek,⁵⁴
Ott a bilfikom vidáman csenge,
Míg a csillagok kiégtének;⁵⁵

³³ Ö. K. sötét T. Ott hol ³⁴ T. fény; ³⁵ Ö. K. Kinek ³⁶ Ö. K. harcznak ³⁷ Ö. K. és T. őszült Ö. K. „Béke véled!“ ³⁸ Ö. K. vissza, T. vissza: ³⁹ Ö. K. „Soha többé, ... nevét!“ ⁴⁰ Ö. K. szálla, arca T. rémitő ⁴¹ T. berkeként ⁴² Ö. K. Melyre T. biborhajnal ⁴³ T. arszlánszívű Ö. K. harczba ⁴⁴ T. röpült ⁴⁵ Ö. K. és T. viharban, ⁴⁶ Ö. K. (;) T. (;) ⁴⁷ T. szelíden ⁴⁸ T. örömkönyút ⁴⁹ Ö. K. Ah, ⁵⁰ T. Erkelyéről (sajtóhiba). Ö. K. felé: ⁵¹ Ö. K. hive jó: ⁵² Ö. K. és T. elpirulva, ⁵³ Ö. K. és T. terülnek ⁵⁴ Ö. K. és T. összebonyolult ⁵⁵ T. Míg

Die Geschichten schwerer kämpfter Siege,
Grauser Abenteuer im heiligen Kriege,
Weckten in der rauhen Heldenbrust
Die Erinnerung schauerlicher Lust.

O der Wandlung! Graun und Nacht um-
düstern

Nun den Schauplatz jener Herrlichkeit,
Schweremuthsvolle Abendwinde flüstern,
Wo die Starken sich des Mahls gefreut,
Disteln wanken einsam auf der Stätte,
Wo um Schild und Speer der Knabe flehte,
Wenn der Kriegsdrommete Ruf erklang,
Und auf's Kampffross sich der Vater schwang.

Asche sind der Mächtigen Gebeine
Tief im dunkeln Erdenschosse nun!
Kaum dass halbversunkne Leichensteine
Noch die Stätte zeigen, wo sie ruhn.
Viele wurden längst ein Spiel der Lüfte,
Ihr Gedächtniß sank wie ihre Grüfte;
Vor dem Thatenglanz der Heldenzeit
Schwebt die Wolke der Vergessenheit.

So vergehn des Lebens Herrlichkeiten,
So entfleucht das Traumbild eitler Macht!
So versinkt im schnellen Lauf der Zeiten,
Was die Erde trägt, in öde Nacht!
Lorbern, die des Siegers Stirn umkränzen,
Thaten, die in Erz und Marmor glänzen;
Urnen, der Erinnerung geweiht,
Und Gesänge der Unsterblichkeit!

Alles, was mit Sehnsucht und Entzücken
Hier am Staub ein edles Herz erfüllte,
Schwindet gleich des Herbstes Sonnen-
blicken,

Wenn ein Sturm den Horizont umhüllt.
Die am Abend freudig sich umfassen,
Sieht die Morgenröthe schon erblassen;

Terhesen vitt harcok diadalma,⁵⁶
És a szent csaták szörnyű kalandja⁵⁷
Míg emlékezetben újra kelt,⁵⁸
Kedvvel tölté a zord hőskebelt.⁵⁹

Ó mi változás! most borzadáfos

Éj takarja a dicső helyet,
S esti szél nyög bánan, hol erősek⁶⁰
Vigadának áldomás felett;⁶¹
Ott magányos kórók lengedeznek,⁶²
Hol lándzsát és pajzsot kért a gyermek,⁶³
Ha riadván a harctrombita,⁶⁴
Csataménre pattant az atya.⁶⁵

Elhamvadtak a hatalmas csontok
Immár a borongó föld alatt;⁶⁶
Félig süllyedt kő alig mutatja,⁶⁷
Hol találták végnyugalmokat.⁶⁸
Mennyi lett játéka a szeleknek,⁶⁹
Sirjakkal emlékeik is vesztek;⁷⁰
A vitéz kőr fénytettei felett⁷¹
Feledés űz barna felleget.⁷²

Igy enyész az élet dicsősége,⁷³
S hatalomnak álomképzete!⁷⁴
Igy merül a gyors idő röptével
Égbe minden, a mit föld szüle!⁷⁵
Hamvveder, szánt az emlékezetnek,
Halhatatlanság-ígérő ének,
Győztes főt koszorúzó babér,⁷⁶
S tett, a melyet érc, márvány dicsér!⁷⁷

Mindén, a mi bájol, s vágygal tölti⁷⁸
Itt a porban a nemes kebelt,
Éltün, mint az őszi nap sugára,⁷⁹

Hogyha vész a láthatárra kelt.
Kik vigan ölelkezének este,
A korány arcukra már bűt feste;⁸⁰

⁵⁶ Ö. K. harcok ⁵⁷ T. szörnyű ⁵⁸ T. Míg ⁵⁹ T. hőskebelt. — ⁶⁰ T. busan, ⁶¹ T. Vigadának áldomás felett, ⁶² T. lengedeznek ⁶³ Ö. K. lándzsát ⁶⁴ Ö. K. harctrombita, ⁶⁵ Ö. K. és T. apa. ⁶⁶ Ö. K. és T. alatt, ⁶⁷ Ö. K. és T. süllyedt. ⁶⁸ Ö. K. végnyugalmokat, T. végnyugalmukat! ⁶⁹ Ö. K. szeleknek! ⁷⁰ T. Sirjakkal. ⁷¹ Ö. K. és T. vitézkor ⁷² Ö. K. felleget. T. felleget. — ⁷³ Ö. K. dicsősége ⁷⁴ Ö. K. álomképzete, ⁷⁵ Ö. K. szüle: T. szüle (sajtóhibá). ⁷⁶ Ö. K. és T. koszorúzó ⁷⁷ Ö. K. ércz... dicsér. T. dicsér; ⁷⁸ Ö. K. bájol s vágygal T. vágygal ⁷⁹ Ö. K. Éltün mint... ⁸⁰ Ö. K. arcukra... Ö. K. és T. feste,

Selbst der Freundschaft und der Liebe Glück
Lässt auf Erden keine Spur zurück.

Süsse Liebe! Deine Rosenauen
Grenzen an bedornte Wüstenein,
Und ein plötzliches Gewittergrauen
Düstert oft der Freundschaft Aetherschein.
Hoheit, Ehre, Macht und Ruhm sind eitel!
Eines Weltgebieters stolze Scheitel
Und ein zitternd Haupt am Pilgerstab
Deckt mit Einer Dunkelheit das Grab!

A barátság is, s a szerelem
Kéje vész a földről jegytelen.⁸¹

Édes szerelem! rózsás ösvényed⁸²
Pusztaság tövisivel határ,⁸³
S te, barátság aetheri világa,⁸⁴
Egy rögtön vihar homályba zár.
Kábaság a hír, fenség, hatalmak!
A koporsók egyiránt takarnak⁸⁵
Éjbe büszke földuralkodót⁸⁶
S reszketeg fejű zarándokot.⁸⁷

88

Petrovics Sándor.⁸⁹
Sbő ves szék.

Közlő: Ferencai Zoltán.

Egykorú bírálatok Petőfi műveiről.

XXIII.

(Bef. közl.)

Petőfi Sándor újabb költeményei.

a) *Versék.* Irta Petőfi Sándor 1844—1845. Pest, Beimel József betűi, 1845. 8-ad rét, 188 lap, összesen 103 költeménnyel, mik közül 61 költemény 1844-ből, 42 pedig 1845-ből való.

b) *Szerelem gyöngyei.* Irta Petőfi Sándor. Pest 1845. Nyomatott Landerer és Heckenastnál. 8-ad rét, 70 lap, összesen 39 költemény.

Miért volna aljas Petőfi? mert borról énekel 's pórias kalandokról? — de miért volna tehát a' lelkesítő bor nemtelenebb tárgy, mint egy ludmájszivű, regénypuhított leány álérzelmek által kisajtoltt könnyűi? miért a' juhásznak 's falu kalapácsának kalandja kevésbbé költői tárgy, mint a' sima salonok bünei? — aljas csak az, a' mi szolgai. Én Schlosserrel tartok, a' ki azt mondja: minden tárgy nagygyá 's széppé lehet, ha azt a' költő meg tudja eleveníteni;

az aljas nem a' tárgyban fekszik, hanem a' költő előadásában. Költői tehetség mindenből mindent tehet.

»De Petőfinél épen az előadás aljas,« azt mondják némelyek; »ő esküszik 's káromkodik.« — Tagadom. Ő nem káromkodik, ő csak körmönfont, erőteljes, népies nyelven fejezi ki olykor magát; nyelve teljesen illik a' tárgyhoz, mellyről énekel; nyelve 's előadása jellemes. — Olvassátok *Cypruslom(b)jait*, nem nyögell-e azokban a' legbensőbb, leggyengédebb szerelem fájdalomja azon nyelven, milylyet a' szerelmes gili bűg 's csaló-gány sír, midőn szíve megreped? — Olvassátok *Szerelem gyöngyeit*, nem megannyi harmatcsep-e, melly virágokon rezg, 's rózsalevél, melly illatos szellők szárnyain repes? — Olvassátok hazafias dalait, nem ég-e azokban a' legférfiasb honszerelem déli napja? — De a' vitéz Csepű Palkó 's a' szilaj barátok körében

⁸¹ T. jegytelen. — ⁸² Ö. K. és T. szerelem, ⁸³ Ö. K. és T. tövisével. ⁸⁴ T. S te barátság ⁸⁵ Ö. K. egyaránt ⁸⁶ Ö. K. és T. föld-uralkodót. ⁸⁷ T. fejű ⁸⁸ T. Mathison után. ⁸⁹ Kihúzza idegen kéztől s melléje írva A. B.

poharazó ifjoncz csak nem beszélhet azon nyelven, mellyen Árpád, a' hódító, 's Gábiel angyal, ki sz. Hedvignél követségben jár. Épen abban áll Petőfi főérdeme, hogy nyelvét, hangját, modorát a' tárgyhoz alkalmazza, 's a' külső ruhát, a' nyelvet és előadást, öszhangzásba hozza a' belső tartalommal. — Irhatna kevesebbet a' borról 's bakkancsról, igaz; de ha neki kedve úgy tartotta, hogy a' borról 's bakkancsról énekeljen, mit tehetünk róla? Ezek épen úgy tárgyai a' költészetnek, mint rózsza és holdvilág; 's Petőfi bármibe kezd, tárgyát megbirja, azon uralkodik. A' ki Petőfit mint költőt bírálja, nem vesződhetik ilyenekkel; Petőfivel pedig az emberrel, ki talán a' bort örömet megissza, 's szereti vig bajtársait, és ezek körében vad kedvre gyűl, semmi köze a' bírálónak. Petőfi előbbi bírálója annyira összezavarta a' költő Petőfit az ember Petőfivel, hogy még szivhajlamai, kegyeletei szentek szentébe is kiméltlenül belemarkolt, mondván a' Cyprus-lombok bírálataban: »a' kedves leányka, kibe költő, miután meghalt, szerelmes lön, vagy legalább hivé, hogy az lön.«

Milly szűk határ volna szabva a' művészetnek, ha csak Rafaelt tartanók művésznek, midőn Madonnát fest, mennyei szépség tiszta eszményképét; vagy Rubenset, ha utolsó ítéletével szájtató bámulatra ragad! Nemcsak nagy történeti képek, nemcsak tiszta szépségű szízfiejek: Teniers csintalan és szeszélyes apróságai is kedves jelenetek a' művészet országában. Nemcsak Lamartine és Dante a' költő, hanem Beranger és Heine is az. Igenis! a' költészet 's költői borostyán nemcsak czédrusokon, hanem gyalogfenyű-bokrokon is terem, valamint a' harmat 's napsugár ezeken is ragyog. Petőfi a' legnemesb

érzelmeket is költői lélekkel tudja elősugárzni, mire példákat mutatandunk fel; de apró jellemes genreképeket sem vet meg, 's ezt jól teszi. Mindeniknek megvan a' maga közönsége, 's hogy mindeniknek tud élvezetet nyújtani, gazdagságra mutat. Egyébiránt senkisémm vetheti szemére, hogy bárhol nemtelen, erkölcs-telen, szolgálai, 's így valóban aljas érzelmeket énekel volna, sőt szabadság és honszeretet, becsület, baráti és fiui szeretet 's hűség zeng dalaiban.

Legnagyobb érdeme, legdicsebb tulajdona Petőfinek a' nemzetiség 's népiesség, mellyre nézve Vörösmarty 's Czuczor mellett áll. Nálunk a' nemzeti elem sokáig idegen erők 's befolyások rabja volt, de hála a' nemzet Istenének, nem vesztetett ki egészen. Hosszabb száműzetés után újabb időkben kezdte ismét mutatkozni költészetünkben, 's kezdte a' nemzetellenes költészet hűtlenségének büne kizáratni 's elpusztulni. Petőfi minden tárgyat azon jellemben fog fel, melly a' magyar nép lelkébe van oltva kitörülhetlenül; tárgyait, a' megénekelte úgy eseményeket, mint érzelmeket a' nemzet kebeléből meríti, annak hajlama, iránya 's kifejlési foka szerint választja, annak kedvenceit, hazáját, a' jó bort, a' társasági vigságot, a' hazafiúi fájdalmat, a' kardot, ősidőt, csárdát, pusztát, becsületességet 's őszinteséget éneklie meg; ő a' nemzet kedélyéhez tud szólni; munkái tele vannak nemzete feldicsőítése vágyával; a' jót magasztatja, a' helytelent korholja, a' satyra ostorát is ez irányban forgatja; mit ő ohajt, esdekel, dalol: az a' hazának szól hazai módon, az mind szoroson nemzeti. Ha versei tárgya gyakran bor és leány is, ezekről is csak úgy szól, mint

hazája hű fia, a' leányt csak úgy szereti, ha hazája hű leánya; a' poharat hazáért 's a' haza jó fiaiert emeli. Ő tehát mindent elkövet, mit a' nemzetiség fogalma a' költészetben megkíván. Végre nyelvére nézve is eleget tesz a' nemzetiség kívánatainak, kitejezéseit a' szerint választja 's alkotja, minden idegenszerűt elkerül, a' nyelvvel úgy bánik, hogy ezt főleg született magyar méltányolhatja, 's hogy költeményei többnyire fordíthatlanok. Metaphoráit, hasonlatait, szóval, költészetének minden diszitivényét 's virágát kizárólag a' nemzeti életből, erkölcsökből, viszonyokból veszi; a' versmértékben is nem majmol idegen példákat, hanem azt a' nemzeti nyelv természetét 's a' megénekelt tárgyhoz képest alkalmazza, teremti. — Petőfi tehát szorosán *nemzeti* költő; de e' mellett *népköltő* is, mert a' *nemzetiség* előszámlált kellékei mellett, mik nélküli népköltészet nem képzelhető, legtöbbször úgy ír, hogy a' sajátosság világa 's eszmemenetelű, magasb műveltséget nélkülöző nép is megérthesse, szerethesse. Egyszerűség, világosság, könnyűség verseinek egyik főerdeme; nincs ott nyoma sem a' régi dagálnak 's cifrának, azonban e' miatt a' kopárság és szárazság másik szélsőségébe sem téved, sőt meleg, gazdag, erőteljes.

Midőn azonban Petőfinek ez érdemét becse szerint méltányoljuk, ő se vegye rossz neven tőlünk a' jó tanácsot, hogy: a' népi, ha izlés által nem tisztul, könnyen a' jassá 's pórivá válhatik, 's azért studium kell a' népköltőnek. Tagadhatlan, hogy Petőfi itt-ott egyik lábával be-belépett már oda, hol a' póri 's aljas kezdődik, bár azon szigorú vádak, mikkel tetéztetett, meg nem érdemli.

Petőfi íkép népköltő, de ezen

kivül is sokoldalú. Tollából népszerű életnézet, idylles természet-ábránd, magas szabadságvágy 's honszerelem, szeszélyes humor 's csintalanság egyenlő szerencsével ömlik. Szeszélyes társalkodási dalai Beranger legszébb, chanson-jaihoz állíthatók. Népdaljai mondhatlanul szépek. Gazdag a' keserű humorban, mi Heinére emlékeztet, — 's igen érdekes olvasmányt ad.

A' *Versek* 103 költeményből állanak, mellyek legnagyobbbrészt megjelentek már a' divatlapokban. Ezek közül bor- és lakomadal alig van tíz; a' vád tehát, mintha Petőfi egyébről sem tudna énekelni, megszűnik. Az 1845-diki ciklusba esnek azon kétségsbeesett versek, mellyeket már főlebb megróttunk, 's mik valódi mérges gombák e' korszoruban. Több költeményben önmagát 's önéletét szeszélyesen jellemzi a' költő (*Szobámban* 5. l. *Egy telem Debreczenben* 11. l. *A' csavargó* 13. l. *Éjszakáim* 27. l. *Takarékosság* 30. l. *Mi lett?* 44. l. *Sovány őss* 52. l. *A' leánykákhoz* 72. l. *Azokhoz az én jó pesti pajtásaimhoz* 153. l.); másokban gyönyörű táj- 's életképekét ad (*Est* 8. l. *Levél egy ssi-nész barátomhoz* 90. l.) hol a' vándorszínészet szeszélyesen festetik. *Téli világ* 145. l. *Falun* 186. l. az *Erdei lak* költői verseny Kerényi-s Tompával (159. l.), mellyeket, mint a' gyűjtemény legszebb darabjait, 's a' költő tájfestő tehetségének remek példányait, ide kiürünk:

Erdei lak.

Mint a' szív az első szerelemnek titkát,
Rejti a' kis kunyhót bérczek korszoruja
'stb. (Lásd a' 159. lap.)

Falun.

Király vagyok most minden alkonyon 'stb.
(Lásd a' 186. lap.)

Ad továbbá Berenger-féle dalicziá-

kat 's Heine-féle parodiákat és genre-képeket (*A régi jó Gvadányi* 15. l. *Hozzá* 50. l. *Katona vagyok én* 78. l. *Liliom Peti* 171. l. *Pinty urfi* 32. l. *János gazda* 89. l. *Az öreg ur* 97. l. *Pál mester* 101. l. *Orbán* 143. l. *A varró leány* 161. l. *Egy szép hölgy emléke* 151. l. *Holdvilágos éj* 167. l. 's a' t.); gyönyörű szerelem-dalokat (*Szerelem gyötrelme I—VI*, 58. l.), kedves apróságokat (*Élet, halál* 18. l. *Szemfájásomkor* 35. l. *Halálom* 43. l. *Verseim* 49. l. *Nem tesz föl a' leány magában egyebet* 59. l. *Etelke és V. S.-né emlékkönyvébe* 110., 111. l. *A' sorshoz* 144. l. 's a' t.), szebbnél szebb népdalokat. (*Fényes csillag* 80. l. *Gyere lovam* 81. l. *Boldog éjjel* 82. l. *Szerelem, szerelem* 83. l. *Esik, esik* 86. l. *Hull a' levél* 121. l. *A' toronyban deket* 123. l. *Gyors a' madár* 139. l. *Kicsapott a' folyó* 141. l. *Piroslik a' kecskerúgó* 140. l. *Van a' nagy alföldön* 163. l. *Piroslik már a' fákön*, 164. l. *Paripámnak az ő színe fakó* 165. l.), üdvözlő 's barátságos verseket (*Batthyány és Károlyi grófnékhoz* 84. l. *Egressy Gáborhoz* 21. l. *Tompa Mihályhoz* 24. l. *Vahot Sándorhoz* 125. l.) Fini szeretetet 's pietást lehel a' *Szülőimhez* (75. l.) 's a' *Fekete kenyér* (166. l.). Hazafias fellángolások *A' külföld magyarjainhoz* (68. l.) *Mért nem születtem ezer év előtt* (70. l.). — Vannak végre a' tarka gyűjteményben anekdoták (*Csokonai* 26. l. *A' tintás-üveg* 95. l.) 's komoly költemények (*Két testvér* 117. l. *Bucusz 1844-iktől* 112. l.)

Ennyinemű 's illy nagy számú költemény, igen kevés kivétellel csak abban egyez meg, hogy mindnyája nemzeties, jellemdús és igazán költői. Petőfi képzelete majd alant, majd

magasan jár, a' mint tárgya kívánja, miként *Képzetem* című költeményében maga megírja:

Még mit nem mondanak!

Hogy az én képzetem

Alant jár, magasra

Föl nem röpíthetem.

Lent jár a' föld színén,

Ha úgy tartja kedve,

Sőt a' föld alá is

Van gyakran sülyedve.

Mint buvár sülyed a'

Mélységek mélyére,

A' legmélyebb tenger,

A' sziv fenekére.

De ha mondom neki:

„Szállj a' magasra fel!”

Felszáll, 's a' légben, mint

Pacsirta, énekel 's a' t.

Ellenben a' már sokszor megrótt hiba, t. i. rosz rímek, külforma tökéletlensége, e' kötetben is gyakran feltűnik, p. o. a' *Tompa Mihályhoz* írt költeményben, hol *véled és vendégetnélék, verset és szerzett, koromban és gyalogoltam*, rímek döcögnek. Ha erre több figyelmet fordítana Petőfi, költeményei becse tetemesen növekednék, 's idővel maga is örülni fogna neki.

Szálljunk még egy perczre azon gazdag ragyogó költői bányába, hol a' „*Szerellem gyöngyei*”, számszerint 39 igazgyöngy, termettek. Csak e' gyűjteményt kell olvasni, hogy meggyőződjunk, miként Petőfi a' szép pályán, mellyen tapsaink közt megindult, nemcsak alább nem száll, sőt halad és emelkedik. Itt csak egy sincs kivető, általában a' legnemesebb hang uralkodik, mély érzés, egyszerűen ékes, képdús nyelv dagály nél-

kül, itt-ott a' legkedélyesb naivság.
— A' rimek azonban itt is széltire
gyarlók. Szükségtelen e' kis gazdag
kincstárról többet szólni, inkább mut-
tatványul a' 39 közül négy verset:

XVI.

Száz alakba öltözik szersímem (29. l.).

XVII.

Álmaimban gyakran látogatsz meg (33. l.).

XXVII.

Fa leszek; —

XXXIII.

Elnémult a' fergeget (57. l.).

Bíráló hálával tette le kezéből e'
köteteket a' költő iránt, ki neki annyi
kedves élvezetet nyújtott, 's szívéből
kívánja, hogy a' költő, levetkezve
okatlan sötét ember- 's világgyűlö-
letét, művészeti tanulmányokban ke-
resve orvosságot az életunalom 's
misanthropia ellen, 's ezek nyomán
tökéletes külforma 's jó rimek álta'
emeive gazdag költői erének becsét,
még minél több teremtménnyel ör-
vendeztesse a' magyar nemzetet 's
annak nagy tömegét, a' népet.

12.

(Irodalmi Jr. 1846. 13. sz. márcz. 14.)

Közli: F. Z.

Vonatkozások Petőfire.

CXCVII. *Pesti Divatlap*. 1845. II—IV. negyed. 15. szám, 480. l. jul. 10. Pozsonyból írja egy levelező, hogy ott előadták a Szigligeti *Szőkőtt. katoná-ját* német átdolgozásban. »A dalokból, az első fölvonás végéni dalok nagy részt ki vannak hagyva, helyettük azonban máshol két új dal fordul elő, az egyik Petőfi ismert néprománca: »Megy a juhász szá- máron«, a másik »Szülőföldem szép határa«¹ kezdetű népdal, mit Julcsa énekel az utolsó fölvonásban, s mi sokkal jobban illik oda a néha Pes- ten daloltaknál.« (A dalokat magya- rúl énekeltek.)

CXCVIII. *U. ott*. 1845. II—IV. 31. sz. okt. 20. 1019. lap. Vahot *Nyílt válasz Frankenburg Adolf- nak* cikkében így ír:

»Mindezekből »világos!« — miként

azt, hogy »lapjaink majd minden szá- mában következetlenségek vannak«; ön az én lapomra nem mondhatja, hanem a következetlenség annyival is inkább bélyegzi önt, mert maga is megismeri, hogy Gorovét, Petőfit, Jósikát, Döbrenteit, Prielle Nellit, Éder Luizt méltatlanul s következet- lenséggel bántá, vagy inkább támad- tatá meg, s rántatta le. (Milly nagy parancsoló hatalom! ezzel ugyan nem dicsekedhetem.)«

Vahot e cikket mint választ írta Frankenburg »*Nyílt levél Vahot Imre bajtársamhoz*« cz. cikkére (*Élet- képek*. 1845. II. 534. l. okt. 25.), melyben több következetlenségökre czélozva, írja Frankenburg: »Hát mi- dőn ön előbb *Fáncsy-t* kiadta, s aztán ostromló, harczot indított ellene: én meg *Döbrentey-t*, mint Berzsenyi ki- adóját támadtam meg előbb s azután adtam ki arczképét! meg mikor ön

¹ Kisfaludy Károlytól.

Garayt előbb *koszorus költőnek*, azután *silány versírónak*; én pedig *Petőfit*, saját lapomba irt utijegyzetért előbb elmésség nélküli, vizenyős írónak, azután genialis s gazdagerü fiatal poetának mondatám? etc. —

CXCIX. *Schmetterling*. 1848. 91. l. 23. sz. jun. 8.:

— Der geniale Petőfi wird im Bezirke der Kumanen als Wahlkandidat auftreten und wahrscheinlich gewählt werden. Ein Volksvertreter weilt gegenwärtig schon in unserer Mitte, es ist dies der in Gran gewählte tüchtige Volksredner Johann Besze.

Közli: F. Z.

Vegyések.

— **Petőfi sirjánál.** Jul. 29-dikén a *Káldi Gyula* karnagy által vezetett művésztársaság, mely történelmi hangversenyeket rendez, felkereste Fejéregyházán felül azt a sírt is, melyben hihetőleg a költő is nyugszik. Velök volt a segesvári magyarság egy része is. A sir mellett hazafias dalokat énekeltek, melyeket a magyarság kalaplevéve hallgatott, a hazatérő oláh parasztok pedig letérdelve imádkoztak az előtök templomi imának tetsző énekekre. (*Fővárosi Lapok*. 1893. 209. sz. jul. 31.)

— **Petőfi-ereklyék.** A Petőfi-társaság szept. 17-én tartott ülésén Szana Tamás jelentése szerint a társaság Kuczay János ügyvédőtől, a Petőfi István hagyatéki zárgondnokától, a következő Petőfi-re és családjára vonatkozó iratokat kapta: Petőfi István keresztlevelét és honvédszázadosi igazolványát, Szendrey Julia és Petőfi István több levelét, Gyulai Pál és Arány leveleit Petőfi Istvánhoz és Petőfi István költeményeit saját kezével íráva 116 oldalon. (*Fővárosi Lapok*. 1893. 258. szám. szept. 18.)

— **Hrabovszky Lajos**, az „Aradi Közlöny” munkatársa, Petőfi „Salgó”-jából hasonló című I. felv. verses tragoédiát írt, melyről szó volt, hogy Rakodezay Pál

a budai színikörben a nyáron előadhatja, de nem történt meg. (*Aradi Közlöny*. 1893. jun. 13.)

— **Petőfi síremléke Segesvárt.** Ennek eszméje egy tanuló-ifjúsági körben fogalmazott meg 1861-ben, midőn Héjasfalva községében egy műkedvelői előadást tartottak s egyik társuk, Somogyi István, utóbb megyei jegyző tanácsára a jövedelmet, 84 frt 75 krt, az akkori felsőfehérmegyei főbírónak, Gróf Haller Ferencnek adták e célra. A Schmerling-korszak alatt aludt az ügy s az egyület 1869-ben alapult. Gyűjtő-ívekkel 1242 frt lett az összeg; Kolozsvár 100 frttal járult hozzá. 1887 jun. haváig gr. Haller F. elnöklése alatt 4504 frt 45 krra emelkedett az alap s akkor gr. Bethlen Gábor lett elnök, al-elnökök Szaboszlay Károly alispán és Horváth László tanszügyelő. Ekkor 4000 gyűjtőívet küldtek szét; melyeken befolyt 1887-ben 2558 frt 49 kr., 1888-ban 4293 frt 37 kr., 1889-ben 166 frt 08 kr., 1890-ben 411 frt 82 kr., 1891-ben 1 frt, 1892-ben 33 frt 35 kr. Ezekkel együtt az emlékek alapja jelenleg 14 ezer frton felül áll az évi kamatokkal. Maga a begyűlt összeg, számításaink szerint 11.968 forint 56 kr. (*Nemzet*. 1883. jan. 3. és 1848—49. *Történelmi Lapok*. 1892. decz. 15. 250. l.)